

2022, l'any de les efemèrides d'Arbó

Enguany coincideixen fins a quatre efemèrides prou significatives relacionades amb la figura de Sebastià Juan Arbó (la Ràpita, 1902-Barcelona, 1984), el novel·lista per excel·lència de les riberes rapitenca i ampostina.

Es compleixen 120 anys del seu naixement. Va veure la primera llum just l'any en què va traspassar "lo poeta de Catalunya", tal com l'havia coronat del totpoderós bisbe de Vic, Josep Morgades. Justament cinquanta anys després escriuria una destacadíssima biografia, *La vida tràgica de Mossèn Cinto Verdaguier*, que no va estar absent de crítiques ferotges per haver-se apartat del model doctrinari habitual, del "puto cànon". La coincidència feia que Arbó complís cinc llustres just quan es commemorava el mig segle de la desaparició d'un dels poetes èpics més importants de la literatura europea de raïl mediterrània. Era l'any ideal per publicar una biografia novel·lada que causaria gran impacte, atès que situava el poeta sacerdot com un home de carn i ossos, amb desitjos i passions, i no emmarcat precisament en la casta santedat. Suposava una nova manera

de biografar, basant-se en l'aspecte humà del protagonista, amb històries reals i bagatge ciutadà. Al meu darrer llibre, *Gerard Vergés tretze cops imperfecte*, dedico un capítol a la notable influència verdagueriana sobre l'altre gran biògraf de la nostra Ilercavònia, el poeta tortosí, que va defensar a ultrança el model arbonià des de ben principi des de les pàgines de *GEMINIS* (1952-1961).

També fa nou dècades de la publicació de la novel·la que havia de donar nom al territori de la riba baixa de l'Ebre, on i quan el riu agafa accent català, *Terres de l'Ebre*. Indubtablement és l'obra més famosa del rapitenca, en la qual descriu la penosa vida dels llauradors a redós d'una zona plena d'insectes i malalties, com era bona part de l'inhòspit Delta: camperols oblidats i humils que treballen en una terra poc agrada i dura, envoltats de la fatalitat i la solitud, que condueixen a la destrucció. És la història de la lluita per sobreviure de tres generacions d'una mateixa família d'obriers agrícoles, que supera els límits del ruralisme literari del segle XIX per l'acurada tècnica narrativa i la introducció d'una

transcendència existencial en la temàtica. La literatura catalana rebia els tocs existencialistes i descobria, de la seua mà, la terra cruïlla d'uns Països Catalans que la història política havia separat dràsticament.

El 2012, quan l'efemèride ens portava als 80 anys, vam organitzar a la biblioteca ampostina que llueix el nom del novel·lista, un molt nodrit homenatge a la novel·la més transcendent de la seua producció, amb la presència de l'editor i novel·lista Emili Rosales., un acte del qual sovint solc fer la remembrança, per la qualitat i l'emotivitat que va desprendre.

Sègüidament, el 1947, ara fa 75 anys, sortia *Tino Costa*, considerada com una altra novel·la veritablement clau de la seua producció, alguns crítics fins i tot han dit que era la millor. De fet, suposava el retorn al català del novel·lista des de la implantació del règim feixista que havia endegat el procés de genocidi lingüístic de la parla d'Ausiàs. En una de les darreres entrevistes, Arbó afirmava que mai no hauria canviat de llengua si no hagués sigut pel fet que ell era escriptor professional i s'havia de

guanyar les garrofes de l'única manera que sabia fer: escrivint i publicant. Novament Vergés destacava aquest fet, i posava en un altar l'obra del novel·lista pel que suposava com a retrat d'uns moments durs d'una terra. En l'àmbit contrari, Vicent Blasco Ibàñez, el retratista de l'Albufera usava un llenguatge aliè als llauradors, per la qual cosa Vergés considerava que havia comès falsedat!

Tornant a *Tino Costa*, era fill de mare fadrina, criat a Amposta al final del segle XIX. La violència li marca la vida des del principi, la maldat acompanya la seua noiesa, en primer lloc, la guerra. Amb el pas de les pàgines, la novel·la rememba l'esperança, la innocència, la bellesa i l'amor, en una mena de combat entre les dos forces. S'aixeca en el patinatge literari català com una muntanya solitària on es troben i es fonen dos mons: el de la terra, antic i elemental, i el de l'existencialisme apassionat.

Last but not least. Columna es feia càrrec de l'edició de la seua Obra catalana completa el 1992. Han passat trenta anys d'una magnífica aposta editorial, que va atansar a moltes ca-

Emigdi Subirats
escriptor

ses tot un seguit de relats que havien deixat petjada llarga.

Un altre clàssic de la lletra catalana, Joaquim Ruyra, va ser etiquetat com a 'petit Tolstoi'. Arbó, com 'el menut Dostoievski'. Dècades després, Arbó se'ns presenta com el gran expositor de la soledat, l'angoixa i la incomunicació, per mitjà d'uns personatges que no es confien a ningú i viuen com illes enmig de la gent, encarrats amb els dimonis que porten dins l'ànima, paraula tan freqüent en les novel·les russes. Passen les dècades, però el seu llegat literari roman alçat, traduït a moltes llengües i amb un gran nombre d'anàlisis crítiques. A les darreres Jornades Literàries d'Amposta van presentar-se uns quants nous projectes de difusió arboniana. Obra viva, efemèrides que ens la remembren!